

Skärmskogsbruk

Skärmskogsbruk är en hyggesfri metod inom skogsskötselsystemet trakthyggesbruk. Omloppstider förekommer, vilket innebär att skogsbeståndet delvis avvecklas och åtföljs av en nyetablering.

En skärm innebär att överståndare lämnas i ett bestånd där en likåldrig etablering får växa upp underifrån. Det skapas då ett tvåskiktat bestånd. Skärmställning är den hyggesfria metod som sannolikt är mest tillämpbar, utifrån hur dagens svenska skogar ser ut. Skärmställning ska inte förväxlas med timmerställning eller fröträdställning; En timmerställning syftar till att ge dimensionsutveckling inför en föryngringsavverkning medan en fröträdställning syftar till att ge frö till kommande föryngring. När föryngringen är säkerställd avvecklas fröträden. En skärmställning är vanligen glesare än en timmerställning, men tätare än en fröträdställning.

Förutsättningar

Skärmställning lämpar sig bäst för

gran och björk på fuktiga eller blöta marker. Ståndorter som lämpar sig för skärmföryngring har ofta ett gott plantuppslag redan i utgångsläget, det vill säga innan det tas ett beslut om avverkning. Granskärm ska helst ställas på fuktiga torvmarker, detta innebär dock stora bärighetsproblem och kräver att åtgärder sker då marken är frusen. Skärmställning av tall rekommenderas i enstaka fall som särskilt kopplar till sociala värden eller naturvärden. Vår erfarenhet är att tallskärmar ofta ändå resulterar i granföryngringar. Anledningen är att tall är ett utpräglat pionjärträdsdrag som hävdar sig dåligt i anslutning till skärmträden, det bildas så kallade brunnar. Granföryngring under björkskärm är väl beprövat i Sverige sedan lång tid tillbaka. Björken sägs vara "granens amma" då den har

egenskaper som passar de unga granarna bra. Björkarna ger frostskydd (fuktig mark är ofta även frostlät låg terräng), dränerar fuktiga eller blöta marker samt ger årlig näring till plantorna genom lövfällning.

Metodbeskrivning

Högskärm är den enda skärmtyp som kan räknas som en hyggesfri metod, då andra skärmtypen saknar stora träd och inte lever upp till definitionen av hyggesfritt. För bästa resultat ska en skärmställning förberedas i ett tidigt skede, gärna vid en sista gallring. Skärmträden har flera funktioner; de skapar ett jämnare mikroklimat, jämnare fuktighet (fungerar dränerande), håller tillbaka konkurrerande växtlighet och ger frö. Skärmen ska beskugga (skärma) marken, så det är

SKÄRMSKOGSBRUK

kronans storlek som avgör hur många stammar som ska lämnas. Om det är träd med liten krona som lämnas blir beskuggningen av marken dålig oavsett antal stammar som lämnas. Vid ställande av en björkskärm ställs ca 100–200 stammar/ha och en granskärm 350–400 stammar/ha.

Vid godkänd föryngring under skärmen kan skärmen halveras i förhållande till kraven i § 5-kurvan Skogsvårdslagen, SVL. När ungs-kogen är 2,5 m hög kan sedan hela skärmen avvecklas. Detta förutsatt att det finns minst 25 träd/ha som är minst 10 m höga och som ska ingå

i det nya beståndet (dvs. de tillhör inte kantzon eller hänsynskrävande biotop). De 25 skärmträden/ha lämnas kvar av två skäl; upplevelser och naturvård. De ska bidra till en skogskänsla och till trädkontinuitet.

Exempel på lämplig skog för skärmställning pga. naturlig föryngring i befintliga luckor.

Skog efter avveckling av skärm.

SKÄRMSKOGSBRUK

Naturlig granföryngring under björkskärm, Övertorneå kommun Norrbotten. Foto: A. Bergdahl.

Fördelar

- Uttaget är möjligt att variera.
- Låga skogsvårdskostnader.
- Av de hyggesfria metoderna är skärmställning den metod som ger högst avkastning vid en önskan om att tillämpa en hyggesfri metod på en redan slutavverkningsmogen skog.
- Skärm kan vara ett alternativ i områden som har behov av skyddsdikning/dikesrensning och där skyddsdikning inte är tillåtet.
- Lövskärm kan ge tillväxtfördelar vid granföryngring.

Nackdelar

- Lägre produktion då föryngringen tar längre tid.
- Ingen möjlighet till förädlat plantmaterial.
- Det finns en risk att skärmträden slår sönder ungskogen vid avverkning av skärmen.
- Risken för vindfällen och skadeangrepp är högre.
- Högre avverkningskostnad.

Att välja hyggesfri metod

Alla hyggesfria metoder behöver anpassas utifrån gällande förutsättningar och ståndort. Nedanstående tabell är ett stöd för att välja lämplig hyggesfri metod; med utgångspunkt i aktuell ståndort och önskat framtida bestånd. Enligt Skogsstyrelsens definition innebär hyggesfritt skogsbruk på

skogsmark med produktionsmål att skogen sköts så att marken alltid är trädbevuxen utan att det uppstår några större kala ytor. En hyggesfri metod ska uppfylla följande kriterier:

1. Inga enskilda luckor över 0,25 ha,
2. Luckorna får utvidgas först när ungskogen uppnått en höjd på 2,5 m,

3. Genomsnittliga tätheten för beståndet får inte understiga § 5 Skogsvårdslagen, SVL, och
4. Det finns alltid träd inom beståndet som är minst 10 m höga.

Undantag från punkterna 2 och 3 kan göras vid vissa skärmställningar.

	Kontinuitets-skogsbruk	Trakthyggesbruk						
		Hyggesfritt skogsbruk				Ej hyggesfritt skogsbruk		
		Utgångsläge bestånd	Blädning	Luckhuggning	Stråkhuggning	Skärmställning	Konventionell avverkning	Konventionell avverkning med fröträd
Trädslag	Primära	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✓
	Sekundära	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Blandskog	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Skiktning	Fullskiktad	✓	✗	✗	✓	✓	✓	✓
	Tvåskiktad	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Enskiktad	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Markfuktighetsklass	Blöt	✓	✗	✗	✓	✗	✗	✗
	Fuktig	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Frisk	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓
	Torr	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✓

Virkesförrådsdiagram

Virkesförrådsdiagram utifrån volym och medelhöjd. Diagrammet visar vid vilken volym, i förhållande till medelhöjd, som krav på förnygring ställs (5 §). Detta är även den nedre gränsen för att uppfylla kravet för hyggesfritt skogsbruk. Diagrammet visar även den lägsta volym utifrån medelhöjd som får lämnas efter gallring (10 §).

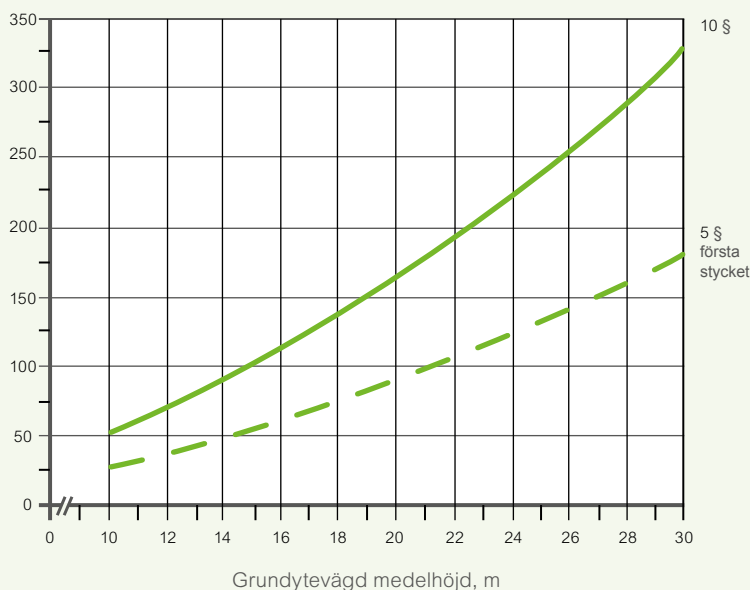
— 10 § skogsvårdslagen

Lägsta virkesförråd efter en avverkning i barrskog som syftar till att främja skogens utveckling.

- - 5 § första stycket 1 skogsvårdslagen

Virkesförråd i barrskog, björkskog och blandskog av barrträd och björk som anger den nivå där skyldighet att anlägga ny skog normalt inträder. Med barrskog avses bestånd som till minst 7/10 består av tall och/eller gran. Med björkskog avses bestånd som till minst 7/10 består av björk. Med blandskog av barrträd och björk avses bestånd som till minst 7/10 består av sådana trädslag.

Volym, m³sk/ha

Källa: Bilaga 1, Skogsvårdslagen 1 april 2022.

BILLERUD